BAKLİYATTA ÜRETİM TEHLİKE SİNYALİ VERİYOR!

Hazırlayan: **İSHAK SEVGİN**

1990'LI YILLARDA ÜRETİMİ YAKLAŞIK 1.8 MİLYON TON İHRACAT MİKTARI DA 750 MİLYON DOLARI BULAN BAKLİYAT SEKTÖRÜ, GEREKLİ ÖNLEMLERİN ALINMAMASI NEDENİYLE NET İTHALATÇI KONUMUNA GELDİ.

1.1
MİLYON TON
2017 YILI
BAKLİYAT ÜRETİMİ

397
MİLYON DOLAR
TÜRKİYE'NİN 2017 YILI
BAKLİYAT İTHALATI

Fotoğraflar: Dünya Gazetesi Fotoğraf Arşivi

Küresel pazarda bakliyat üretiminin yüzde 1.3'ünü karşılayan ve 15'inci sırada yer alan Türkiye'de yüksek girdi maliyetleri nedeniyle üretici bakliyat ekiminden uzaklaştı. Düşen üretim ve oluşan arz açığını kapatmak amacıyla Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ithalata yöneldi. 1990'lı yıllarda üretimi yaklaşık 1.8 milyon tonu, ihracat miktarı da 750 milyon doları bulan bakliyat sektörü bu süreçte net ithalatçı konumuna geldi.

Uzmanlar dışa bağımlılığın azaltılması noktasında üretimin desteklenmesi gerektiğine dikkat çekiyor.

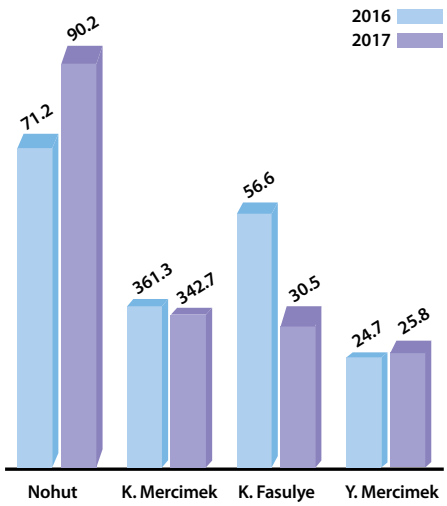
2008'de ürün bazında kilogram başına 10 kuruş olarak başlayan prim desteğini yıllar artıran bakanlık, bu desteklerle çiftçiyi yeniden bakliyat ekimi ile buluşturmaya çalışıyor.. Bakanlığın bu yönde yürüttüğü çalışmaları değerli bulduklarını belirten sektör temsilcileri, destek ve teşviklerin artırılması görüşünde birleşiyor.

Ekim alanındaki kayıp yüzde 60'ı geçti

Türkiye'de; mazot, gübre, ilaç ve tohum gibi yüksek girdiler nedeniyle emeğinin karşılığını alamayan üretici, son yıllarda hububat ve bakliyat ekiminden uzaklaştı.

Daha çok sanayide işlenebilen ve kâr marjı yüksek ürünlerin ekimine yöneldi. Söz konusu eğilimle 1990'lı yıllarda 20 milyon dekar olan Türkiye'nin bakliyat ekim alanı bugün itibarıyla yaklaşık yüzde 65'lik kayıp ile 7.9 milyon dekara, üretim ise yaklaşık yüzde 41'lik düşüşle 1.1 milyon ton seviyesine geriledi. Üretimdeki düşüşe bağlı olarak arz açığı oluşan Türkiye, talebi karşılamak adına ithalata yöneldi. Uzmanlar, halihazırda arz ve talep dengesizliği süren sektörde, istikrarın ancak 'üreticinin üretimde kalmasıyla' sağlanabileceğine dikkat çekiyor. Bunun için de planlı ve sürdürülebilir tarım politikalarının oluşturulmasının, kırsalda yaşayanların gelir seviyesi artırılmasının ana hedef olması gerektiğini söylüyor. Söz konusu hedefin gerçekleşmesi için de tarımsal üretimin ana materyali olan toprak ve su potansiyelinin üretime dönüştürülmesi, üretim faaliyetlerinin sürekli ve etkin şekilde yürütülmesi ve tarımsal yatırımların gerçekleştirilmesi gerekiyor.

Türkiye'nin 2016-2017 yılları ürün bazlı bakliyat ithalatı (bin ton)

Kaynak: TÜİK

Bu açıdan sermaye gereksiniminin sektör içinde kayda değer öneme sahip olduğunu ifade eden sektör temsilcileri, bütün bir yıl masraf yapılan sektörde sermeye birikiminin zor olduğunu, bunun önüne geçmek için ise kalıcı önlemlerin alınması gerektiğini dile getiriyor.

Desteklerin artarak sürmesi talep ediliyor

Bakliyat üreticilerine verilen destekler, henüz istenilen seviyede olmamakla birlikte sürüyor. Üretimi yeniden artırmak ve üreticinin kronikleşen girdi maliyetlerine çözüm sunmak amacıyla Havza Bazlı Destekleme Modelini hayata geçiren Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2008 yılından bu yana bakliyat ürünlerine kilogram başına pirim desteği veriyor. 2008'den bu yana kuru fasulye, nohut ve mercimeğe kilogram başına 10 kuruş olarak başlattığı pirim desteklerini bakanlık, 2015'te 20 kuruşa, 2016 yılında ise 30 kuruşa çıkardı. Ayrıca su kısıtı bulunan bölgelerde söz konusu desteğin yüzde 50 fazlasını veren bakanlık, bu yıl ise kilogram başına verdiği pirim desteklerini 50 kuruşa çıkardı. Verilen desteklerin üretime yansımasının olumlu olduğunu ve son iki yılda yaşanan üretim artışında desteklerin önemli rol oynadığını ifade eden sektör temsilcileri, bu desteklerin artarak sürmesini talep ediyor.

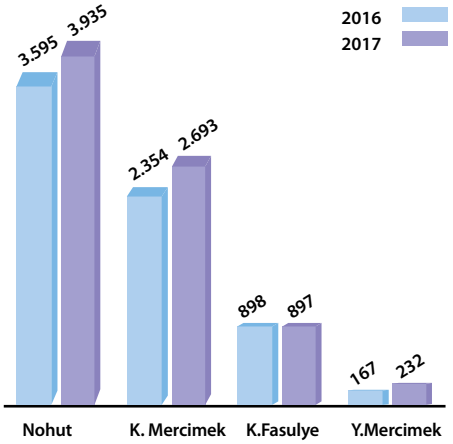

Verimdeki ortalama artış üretime yansıyor

Öte yandan iç tüketimi karşılamak ve fiyatlarda istikrarı sağlamak amacıyla hasat sezonuna kadar olan sürede ithalata izin verilmesinin, üretimin artırılmadığı sürece, kısa süreli bir çözüm olacağı noktasında hemfikir olan sektör temsilcileri, fiyatta istikrarı sağlamak için öncelikle verimliliğin artırılması gerektiğinin altını çiziyor.

Türkiye'nin 2016-2017 yılları ürün bazlı bakliyat ekim alanları (bin dekar)

Kaynak: TÜİK

Ayrıca Havza Modeli'nin ivedilikle hayata geçirilmesinin verimli tohum desteği ile çiftçinin yönlendirilmesinin hayati önem taşıdığını belirten uzmanlar, aksi takdirde yerli üretimde kullanılan tohumlarla küresel pazarda rekabetin zor olacağına vurgu yapıyor. Son dönemde araştırma enstitüleri Türkiye'nin iklim ve toprak şartlarına uygun yeni çeşitler geliştiriyor. Sektör temsilcilerine göre, geliştirilen yeni çeşitlerin verim ortalaması Türkiye'deki verim ortalamasının üzerinde olması nedeniyle verimdeki ortalama artış üretime yansıyor.

Üretimde durum ne?

Devlet desteklerin artarak sürmesini talep eden sektör temsilcileri, son iki yıl üretim artışında verilen desteklerin üretime olumlu yansıdığını belirtti. Türkiye Ziraat Odaları Birliği'nden (TZOB) alına verilere göre, globalde yaklaşık 82.3 milyon hektarlık alanda 81.8 milyon ton baklagil üretimi yapılıyor. Bu üretimin global piyasa değeri ise 85 milyar doları, toplam ihracatı 11.6, toplam ithalatı da 11.4 milyar doları buluyor. TZOB verilerine göre, yurt genelinde 2017 yılında 7.9 milyon dekar alanda baklagil ekimi yapıldı. Ürün bazında ise ekim alanı nohutta 3.9 milyon, kırmızı mercimekte 2.7 milyon, kuru fasulyede 897 bin, yeşil mercimekte 232 bin, baklada 53 bin, börülcede 14 bin, bezelyede 9.4 bin ve diğer baklagillerde 52.5 bin hektarı buldu.

Türkiye'nin 2016 yılında 455 bin ton olan nohut üretimi, 2017'de 470 bin tona, 345 bin ton olan kırmızı mercimek üretimi 400 bin tona, 20 bin ton olan yeşil mercimek üretimi 30 bin tona, 235 bin ton olan kuru fasulye üretimi 239 bin tona, 14 bin 489 ton olan bakla üretimi ise 14 bin 746 tona çıktı. Aynı dönemde 2 bin 919 ton olan bezelye üretimi 2 bin 673 tona, bin 860 ton olan börülce üretimi bin 511 tona, 5 bin 985 ton olan diğer baklagil üretimi de 5 bin 875 tona geriledi. Böylece Türkiye'nin toplam baklagil üretimi 1 milyon 80 bin tondan 1 milyon 163 bin tona yükseldi. TÜİK verilerine göre, 2017 yılında Türkiye toplam 270.2 milyon dolar değerinde, 4 bin 380 ton kuru fasulye, 240 bin 60 ton kırmızı mercimek ve 23 bin 287 ton nohut ihraç ederken, 397.1 milyon dolar değerinde ise 30 bin 595 ton kuru fasulye, 90 bin 241 ton nohut, 25 bin 800 ton yeşil mercimek, 342 bin 755 ton kırmızı mercimek ithal etti.

"DIŞA BAĞIMLILIĞI AZALTMAK İÇİN DESTEKLERİN TEŞVİK EDİLMESİ GEREKİYOR"

Şemsi BAYRAKTAR
Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB) Genel Başkanı

Stratejik konumda bulunan tarım üretimini artırmak dışa bağımlılığı azaltmak için öncelikle yönlendirici ve özendirici desteklerin teşvik edilmesi gerekiyor.

Tarım üretiminde istikrar ancak üreticinin üretimde kalmasıyla sağlanabilir. Bunun için tarım politikalarının oluşturulmasında, kırsalda yaşayanların gelir seviyelerinin artırılarak hayat standartlarının yükseltilmesi ana hedef olarak belirlenmeli. Bu hedefin gerçekleştirilmesi için de tarımsal üretimin ana materyali olan toprak ve su potansiyelinin üretime dönüştürülmesi, faaliyetlerin sürekli ve etkin hale getirilmesi, yatırımlara hız verilmesi gerekiyor. Bu bakımdan sermaye gereksinimi tarım sektöründe kayda değer önem taşıyor. Ancak birçok ürünün yılda bir satıldığı buna karşılık bütün bir yıl masraf isteyen tarım sektöründe, sermaye birikimi zor yapılıyor. Kullanılabilir sermaye miktarı ise çoğu zaman yetersiz kalıyor. Bunun önüne geçmek için akılcı ve kalıcı önlemler alınmalı.

Stratejik konumda bulunan tarım üretimini artırmak, dışa bağımlılığı azaltmak için öncelikle yönlendirici ve özendirici desteklerin teşvik edilmesi gerekiyor. Burada kilit noktayı ise üretici oluşturuyor. Baklagil üretiminden vazgeçen üreticilerin yeniden baklagil üretimine yönlendirilmesi gerekiyor. Bunun ilk şartı da verilen desteklerin artırılarak devam etmesi. Ayrıca hasat dönemlerinde ithalata izin verilmemesi, hastalıklara dayanıklı, verimli, sertifikalı tohum çeşitlerinin kullanımının yaygınlaştırılması gerekiyor.

"Havza Bazlı Destekleme modeli önemli bir gelişme"

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın Havza Bazlı Destekleme modelini hayata geçirmesini, baklagil üretimini yeniden canlandırılmasını ve üretici açısından cazip hale getirilmesini sektörün içinde bulunduğu durum açısından önemli bir gelişme olarak değerlendiriyoruz. Bu kapsamda; 2008'de kuru fasulye, nohut ve mercimekte kilogram başına 10 kuruş olarak başlayan prim desteğinin, 2015'te 20 kuruşa ve 2016'da 30 kuruşa, su kısıtı olan bölgelerde ise bu desteğin yüzde 50 fazlasının verilmesi üretimi artırdı. Bu yıl ise kilogram başına prim destekleri 50 kuruşa çıkarıldı. Baklagil üretimine artırılarak verilen desteklerin üretime yansımasının olumlu olacağını öngörüyoruz.

Türkiye'de baklagillerde iç tüketimi karşılamak ve fiyatlarda istikrarlı bir denge sağlamak amacıyla hasat sezonuna kadar olan sürede ithalata izin veriliyor. Bu, yerli üretim artırılmadığı sürece kısa vadeli bir çözüm olur. Fiyatta istikrar sağlamak için öncelikle verimliliğin artırılması gerekiyor.

"2017'de 270 milyon dolar değerinde ihracat yapıldı"

Baklagiller, tarla bitkileri yetiştiriciliğinde önemli bir üretim grubu oluşturuyor. Globalde yaklaşık 82.3 milyon hektar alanda, 81.8 milyon ton baklagil üretimi yapılıyor. Baklagil üretiminin globaldeki piyasa değeri ise 85 milyar doları, ihracat toplamı 11.6 milyar doları, ithalat toplamı ise 11.4 milyar doları buluyor. Türkiye'de 2016 yılında 7.15, 2017'de ise 7.9 milyon dekar alanda baklagil ekimi yapıldı. 2017 yılında ekim alanı nohutta 3 milyon 953 bin, kırmızı mercimekte 2 milyon 693 bin, kuru fasulyede 897 bin, yeşil mercimekte 232 bin, baklada 53 bin, börülcede 14 bin, bezelyede 9.4 bin diğer baklagillerde 52.5 bin hektar dekarı buldu.

"Türkiye, globalde 15'inci sırada yer alıyor"

Öte yandan 2016 yılında 455 bin ton olan nohut üretimi, 2017'de 470 bin tona, 345 bin ton olan kırmızı mercimek üretimi 400 bin tona, 20 bin ton olan yeşil mercimek üretimi 30 bin tona, 235 bin ton olan kuru fasulye üretimi 239 bin tona, 14 bin 489 ton olan bakla üretimi 14 bin 746 tona çıktı. Aynı dönemde 2 bin 919 ton olan bezelye üretimi 2 bin 673 tona, bin 860 ton olan börülce üretimi bin 511 tona, 5 bin 985 ton olan diğer baklagil üretimi ise 5 bin 875 tona geriledi.

Böylece Türkiye'nin toplam baklagil üretimi 1 milyon 80 bin tondan 1 milyon 163 bin tona yükseldi. Bugün itibarıyla global baklagil üretiminin yüzde 1.34'ünü gerçekleştiren Türkiye, globalde 15'inci sırada yer alıyor. TÜİK verilerine göre, 2017 yılında 4 bin 380 ton kuru fasulye, 240 bin 60 ton kırmızı mercimek ve 23 bin 287 ton nohut ihraç eden Türkiye, toplam 270.2 milyon dolarlık ihracat yaptı. Bunun yanında Türkiye 2017 yılında 397.1 milyon dolar değerinde 30 bin 595 ton kuru fasulye, 90 bin 241 ton nohut, 25 bin 800 ton yeşil mercimek, 342 bin 755 ton kırmızı mercimek ithal etti.

“ÜRETİCİ, KAZANÇ ELDE EDEMEDİĞİNDEN BAKLİYAT EKİMİNDEN VAZGEÇİYOR”

Hüseyin DEMİRTAŞ
Türkiye Ziraatçılar Derneği (TZD)
Yönetim Kurulu Başkanı

Türkiye, son yıllarda üretimdeki azalmaya bağlı olarak net ithalatçı haline geldi. 2000'de 78 milyon dolar olan Türkiye'nin bakliyat ithalatı 14 milyon dolara geriledi.

Bir zamanlar globalin önde gelen bakliyat ihracatçılarından biri olan Türkiye, son yıllarda üretimdeki azalmaya bağlı olarak net ithalatçı haline geldi. 2000'de 78 milyon dolar olan Türkiye'nin bakliyat ithalatı, 2003'e kadar azalarak 14 milyon dolara geriledi. Ancak sonraki yıllarda artış gösteren ithalat 2007'de 78.7 milyon dolara, 2008'de 333 milyon dolara yükseldi. 2017 yılında ise Türkiye'nin bakliyat ithalatı yüzde 20 arttı.

İthalattaki artış ise yeterlilik oranlarının azalmasıyla doğru orantılı ilerliyor ve bu durumda fiyatlar da yükseliyor. Normal koşullarda yapılan ithalat fiyatların düşmesine yetmeyince 'sıfır gümrüklü' ithalat gündeme geldi. Nitekim 2017 yılının son ayında Bakanlar Kurulu'nun İthalat Rejimi Kararı'na Ek Karar ile kuru baklagillerden tohumluk olmayan fasulye türleri, barbunya, nohut ve börülce ithalatında AB, EFTA, Bosna-Hersek, Güney Kore, Malezya, D-8 ülkeleri ve diğer ülkelerden yapılacak ithalatta gümrük vergisi oranı sıfırlandı.

Genel olarak üretici yeterli kazancı elde edemediğinden bakliyat ekiminden vazgeçiyor. Bu da üretim düşüklüğüne, düşüş ise ithalata neden oluyor. Bu yüzden bakliyatta dışa bağımlılığı azaltmak için desteklerin artırılması gerekiyor. Kurak ve yarı kurak alanlarda nohut ve mercimeğin, sulu alanlarda ise fasulyenin ekim nöbetine girmesi, teknolojik gelişmenin teşvik edilmesi, girdi maliyetlerinin ucuzlatılması alınacak tedbirler içinde yer alıyor.

Yapılan bir araştırmaya göre 2016 yılında 3.6 milyon dekar olan nohut ekim alanları 2020'den sonra 3 milyon dekarın altına düşecek. 2016 yılı itibarıyla 898 bin dekar olan kuru fasulye ekim alanları beş yılda yüzde 10, 2.3 milyon olan kırmızı mercimek ekim alanı da yüzde 35 azalması öngörülüyor.

“BAKLİYAT ÜRETİMİ DÜŞÜYOR AMA BU ARAZİLER BOŞ KALMIYOR”

Hüseyin ARSLAN
Dünya Bakliyat Konfederasyonu Başkanı

Bakliyat üretimi düşüyor ama bu araziler boş kalmıyor. Başka ürünler ekiliyor. İkinci ürün alınmaya başlandı. Buğdaydan sonra pamuk ekiliyor.

Son üç yıl bakliyatta pahalılık dönemiydi fakat halihazırda fiyatlar yüzde 50 oranında düştü. Böylelikle bakliyat ürünlerinde ucuzluk dönemi başladı. Sürdürülebilir tarım uygulamalarında bakliyatsız üretim düşünülemez. Türkiye'de bakliyat üretiminin düşmesinin nedenlerine baktığımızda 1970'li yıllarda Türkiye'de şu gerçek keşfedildi. Tarım alanları nadasa bırakılmasın. Nadasa bırakılmak yerine bakliyat ekilsin. Çünkü bakliyat toprağın kaybettiği azotu yeniden kazandırıyor. Bu bakliyat üretiminde bizi uç noktalara götürdü. 1980'lerin sonunda mercimekten sadece çorba yapılmadığını, birçok yemek yapılabildiğini öğrendik. Sonraki süreçte bakliyat üretiminde bir düşüş başladı. Çünkü GAP'la su gelince çiftçi alternatif ürünlere yöneldi. Yani bakliyat üretimi düşüyor ama bu araziler boş kalmıyor. Başka ürünler ekiliyor. İkinci ürün alınmaya başlandı. Buğdaydan sonra pamuk ekilmeye başlandı. Bakliyattan sonra pamuğa geçemiyor. Zaman darlığı oluyor. Yaklaşık dört yıldır bakliyata verilen teşvikler nedeniyle çiftçi tekrar bakliyata yönelmeye başladı. Araziye değil, ürüne teşvik verilmesi gerekiyordu, bunun için de Çiftçi Kayıt Sistemi olması gerekiyordu. Bunlar hemen hemen oturdu ve teşvikler arasında denge sağlandı. Sürdürülebilir tarım kapsamında değerlendirildiğinde bakliyat ekimi hayati değer taşıyor. Toprağa bir yıl arayla hububat ve bakliyat ekimi yapılmalı. Çiftçi bu yönde teşvik edilmeli ve desteklenmeli.